

УДК 316.42.001.76(477)

Л. М. Тимошенко, О. В. Більська

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**СОЦІАЛЬНА КОМПОНЕНТА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПОСТУПУ І ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ЇЇ
РЕАЛІЗАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕРЕНАХ**

Розглянуто проблеми забезпечення суспільної динаміки через включення соціальної компоненти розвитку. Визначено сутність і місце соціального складника у системі функціонування соціальної держави й критично оцінено можливі форми її утвердження у людському житті як ефективного драйвера соціалізації. Обґрунтовано механізм приведення національної економіки у відповідність із вимогами сучасності шляхом соціального інновування.

Ключові слова: соціальна держава, суб'єкт, об'єкт, оцінка реалій, деструкції, соціальне інновування.

Рассмотрены проблемы обеспечения общественной динамики путем задействования социальной компоненты развития. Определены сущность и место социальной составляющей в системе функционирования социального государства и критически оценены формы его утверждения в человеческой жизни в качестве эффективного драйвера социализации. Обоснован механизм приведения национальной экономики в соответствие с требованиями современности путем социального инновирования.

Ключевые слова: социальное государство, субъект, объект, оценка реалий, деструкции, социальное инновирование.

The aim of the paper is to determine the nature and place of the social component in the functioning of the welfare state and study the possible forms of implementation of human life in an effective driver of social dynamics.

The methodology of research is to engage tools abstract logical analysis in the study of the literature on the evolution of the theory and practice of development of the welfare state in the nineteenth and twenty-first century. Summarizing the theoretical foundations in the question of subject and object in the formation of social and conclusions, statistical analysis in diagnosis of social outcomes transformations in Ukraine, a comparative analysis of the comparison of social standards in the EU and Ukraine in the design and simulation of a model of balanced interest created product distribution among economic actors. generalization considered a paradigm of social dynamics software provided busting social values over the regulatory functions. Powered evolution of the theory and practice of the welfare state in the nineteenth and twenty-first century. and singled out the issue of subject and object of its effective functioning. Generalized forms and mechanisms of socialization of the economy in the context of maintaining the correlation between economic opportunities and needs of the population. The research is clarifying the object of managerial influence in the implementation of the social functions of the state, a thorough okonturennya construct social innovation and situational modeling choices functioning and development of Ukraine for 1990–2011 years.

Scientific novelty of the paper is to identify indicators of system acquisition positives trends in economic growth while respecting the normalized income inequality economic actors. The practical value of the work is to distinguish destructive aspects of socialization in the development and provision of recommendations to strengthen the social liability of

the national economy on the basis innovuvannya.

Key words: welfare state, subject, object, destructive aspects of socialization, socialization of the economy, social sinnovuvannya.

Постановка проблеми. Із другої половини ХХ ст. в розвитку країн світової спільноти сформувалася стійка залежність стану їх економіки і віддачі її виробничого потенціалу від характеру соціального поступу. З часом ставало все більш зрозумілим, що реалізація ідеї Римського клубу про сталий розвиток як системну «...взаємодію, взаємовплив та інтеграцію екологічних, економічних та соціальних вимірів...» [1, с. 56] пов'язана не стільки з функцією першості економічного за умови дотримання вимог збереження довкілля, скільки з актуалізацією перебору на себе регулятивної функції соціальними цінностями. Мало хто сьогодні ставить під сумнів цю парадигму забезпечення суспільної динаміки, зумовлену історією розвитку людського співтовариства. Але історія, виокремлюючи розмаїття підпорядкування економіко-екологічної динаміки соціальним пріоритетам, водночас виключає універсальність моделей надання домінантності соціальним чинникам у забезпеченні цивілізаційного поступу.

У цьому контексті процеси суспільного розвитку породжували і продовжують породжувати все нові й нові моделі соціального облаштування суспільства, які принципово не вкладаються в стереотипні поняття, характеристики, ознаки і форми. Не стала винятком у цьому питанні й Україна, норми Основного Закону якої визнають її соціальною державою і вимагають забезпечення соціальної спрямованості економіки (Ст. 12), задоволення соціальних інтересів громадян (Ст.36) і, природно, відповідного соціального захисту, надання прав на житло, достатній життєвий рівень, медичну допомогу, освіту (Ст. 54) тощо [10]. На жаль, ці конституційні вимоги щодо вектора розвитку й суспільних гарантій не віднайшли відповідного втілення в національних соціальних стандартах, програмах соціально-економічної динаміки та конкретних діях урядів. Як наслідок, наша країна в результаті двадцятидворічного реформування економіки зазнала більшою мірою негативних соціальних наслідків, які суттєво ускладнили євроінтеграційні процеси. Така ситуація свідчить про відсутність дієвих механізмів наближення соціальної реальності до вимог соціальної зорієнтованості і вимагає конструктивних рішень по перетворенню намірів щодо розбудови соціальної держави на її реальне соціальне призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В цьому контексті проведено гаму досліджень з широким залученням фахівців різних галузей науки і напрацьовано достатньо наукових продуктів щодо життєзабезпечення населення та обґрунтування спектру взаємовідносин і взаємодій між індивідами, соціальними групами й соціальними прошарками населення в системі координат соціальної держави та корегування і адаптації рішень соціального характеру, реалізованих в розвинених країнах.

Досить широкий спектр питань щодо посилення соціальної компоненти в розвитку висвітлений у наукових працях О. Амоші, В. Беседіна, Д. Богині, З.Варналія, З. Галушки, В. Гейця, М. Герасимчука, В. Гришкіна, О.Грішньої, Г.Губерної, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Н. Дєєвої, Т. Заяць, Ю. Зайцева, О.Каховської, Б. Кваснюка, В. Мікловди, Е. Лібанової, Л. Лісогор, І. Лукінова, О.Новікової, В. Новікова, В. Онікієнко, В. Рибак, М. Соколика, Л. Тимошенко, Л.Червової, М. Чумаченко та багатьох інших. Разом з тим, незважаючи на наявність вагомої теоретичної спадщини, реалії соціального переформатування економіки вказують на прояви деструкцій в отриманні населенням певних видів благ для задоволення

потреб і порушенні тим самим нормального ходу відтворення працездатності.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність вагомої теоретичної спадщини, реалії соціального переформатування економіки вказують на прояви деструкцій в отриманні населенням певних видів благ для задоволення потреб і порушенні тим самим нормального ходу відтворення працездатності. Дослідження підтверджують, що сформована на емпіричному матеріалі реальність не укладається в відомі теоретичні конструкції і практичну спрямованість соціалізаційних змін. Для того щоб на оптимально можливому рівні задіяти суспільні потенції на спрямування розвитку за соціалізаційним вектором потрібно упорядкувати взаємодію економічних суб'єктів. Ця місія покладається на інститут соціальних інновацій. Але концепція останніх, яка сформувалася в сучасний період, має достатній спектр теоретичних і методологічних розбіжностей.

Формулювання мети. Оскільки неможливо абстрагуватися від формули глобалізації як моделі розвитку із забезпеченням соціального вирівнювання, тобто підтягуванням соціально депресивних країн до рівня домінуючих у врахуванні потреб кожної окремої людини, нами в межах даної статті було поставлено завдання визначитися із сутністю і місцем соціальної компоненти у системі функціонування соціальної держави й осмислити можливі інноваційні форми її утвердження у людському житті як ефективного драйвера суспільної динаміки.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що базові основи теорії соціальної держави були обґрунтовані ще у першій половині XIX ст. [18, с. 526-594]. Більше того, у другій половині XIX ст. вона отримала часткове практичне втілення у Німеччині, Франції, Швеції, Австрії, Норвегії та інших країнах через посилення соціальної функції. Мова йде про одержавлення низки галузей (залізничний транспорт, тютюнова промисловість тощо), прийняття законодавчих положень щодо соціального захисту робітників, фінансування медичної допомоги і т. ін. Проте на початку XX ст. соціалізаційний плюралізм на Заході практично був згорнутий і перемістився на російські терени.

Після Другої світової війни через повоєнну зорієнтованість світової спільноти на політичну і соціальну згоду ряд країн конституційно закріпили власні статуси як соціальні держави. За час, який минув, до сьогодення, незважаючи на різноманіття реалізованих моделей соціальної держави, її конструкт через асиметричне просування до вершин добробуту навіть високорозвинених країн вимагає уточнення сутності механізму та ефективності форм забезпечення соціальності.

Ця констатація є не просто якимось застереженням, а досить важливою методологічною базою можливої уніфікації хоча б головного. Справа в тому, що конституювання соціальної функції ставить як імператив питання інтеграції не стільки відомих, скільки випробуваних часом форм соціалізації економіки в систему національного планування та імплементації програм соціально-економічного розвитку країни в цілому та її регіонів. Коли йдеться про ту чи іншу форму соціалізації, то мається на увазі як виокремлення їх змісту і спрямованості, так і передумов розгортання чи модернізації на їх основі неефективно чи не повною мірою діючих.

Ми впевнені у тому, що будь-яка політика за своєю суттю, спрямованістю та способами реалізації у прямому сприйнятті чи опосередковано є соціальною. Але у кожному окремому випадку визначальним моментом постає питання щодо суб'єкта й об'єкта політики, тобто заради кого вона реалізується і хто її здійснює та до чого прагне. Узагальнення виправданих тривалою практикою розвинених країн форм і механізмів соціалізації економіки та вибір найбільш раціональних із них

для забезпечення позитивної соціальної динаміки в національному просторі має на меті поєднання соціальних і економічних процесів як необхідну умову підтримання кореляції між можливостями і потребами.

Свого часу, опинившись із запровадженням капіталізму на порозі соціальних конфліктів, суспільство було змушене вдатися спочатку до декларування, а потім і до впровадження соціально спрямованих заходів. Одним із них і, мабуть, найефективнішим вважається створення конструкту соціальної держави, опорою якої в забезпеченні хоча б якихось змін соціальної архітектури суспільства бачилося «...підтримання абсолютної рівності у правах для всіх суспільних класів...», «...сприяння економічному і соціальному прогресу всіх своїх громадян...», завдяки владі [18, с. 584]. Виходячи з реалій, які склалися і підтримувалися на теренах країн Заходу у другій половині XIX ст. та першій половині XX ст., природно припустити граничною мірою соціалізаційних заходів такий рівень задоволення потреб власників робочої сили, який не генерує прагнень до радикальних змін суспільства. Тому поза будь-якими сумнівами можна вести мову про незначні зміни соціального характеру, що підтверджується публікаціями [15, с. 595]. Та і сам автор формули соціальної держави Л. фон Штейн не виключав факт того, що «...всяка рівність, до якої прагне праця, у власності зустрічає довічного ворога, через що прагнення праці стають марними і в суспільстві закріплюється нерівність...» [19, с. 139].

Слід наголосити, що в цих констатаціях виявляється одна з визначальних суперечностей соціальних змін, прихована в спрямованості соціалізаційних дій, тобто в їх об'єкті. Зміст складників конструкції держави соціального спрямування стає особливо зрозумілим у разі прийняття продуктом її діяльності не підтримки злиднених, а «пом'якшення дохідної та майнової нерівності» в суспільстві. Принцип «або-або» для бідних країн неприйнятний. У центрі уваги має бути не стільки надання матеріальної допомоги нужденним, скільки стимулювання пошуку можливостей вибору способу і рівня життя, тобто самозабезпечувальної поведінки.

І тут є ще одне принципове уточнення, яким не можна нехтувати визначаючи об'єкт впливу соціальної держави. Перш за все, беззаперечним є факт того, що у виробничі відносини вступають люди не тільки з різними, а й з протилежними інтересами. До того ж, кожен з учасників виробничого процесу визначально володіє різко відмінними продуктивними здібностями за низкою характеристик і настроєм до роботи. По-друге, суспільство має справу з формуванням не осмислених поки що нерівностей під тиском посад, привілеїв, преференцій, власності тощо. При цьому, безумовно, мова йде про неантагоністичні суперечності між власниками робочої сили та власниками капіталу. На базі таких уточнень можна стверджувати, що соціальна нерівність має постійний характер у всіх сферах суспільства і, більше того, вона постійно відтворюється. Якби існувала тільки природна нерівність і не доповнювалася штучно викликаними її проявами, кожен індивід, досягаючи власних інтересів, співвимірював би їх із загальними. Проте парадоксальність ситуації полягає у тому, що ця системотвірна конструкція механізму спрямованості дій соціальної держави залишається до кінця не пізною у країнах пострадянського простору.

Між тим виокремлене не є суто методологічною проблемою. В ній потрібно відчувати і прикладний контекст. Зішлемося на позицію авторитетного російського вченого С. Солнцева, який, аналізуючи реалії економіки змішаного типу за часів НЕПу, наголосив на існуванні «...гетерогенних відносин, що виникають між людьми незалежно від їх волі і свідомості» і надав їх змінам якості соціальності [13, с. 446]. Однак, попри специфічність категорії соціальності її не слід ототожнювати з

нерівністю, а соціальну нерівність – із соціальною несправедливістю.

Так склалося, що в різних країнах із розвитком соціального буття на принципово відмінних основах нівелювалася соціальна нерівність. Вони, власне, і складають зміст моделей соціальної держави.

У культивованій за радянських часів соціалістичній державі склалися стереотипи, за якими вона мала опікуватися добробутом кожного. Щодо працюючих та пенсіонерів, то в суспільстві переважали егалітарні цінності, згідно з якими набула життєвості практика зрівнювального розподілу доходів та пенсій. За показником моди більшість населення отримувало заробітну плату близько 150 крб., тоді як дохід у два прожиткові мінімуми (75 крб. станом на 1990 р.) кваліфікувався як стан малозабезпеченості [6; 16, с. 5 - 6].

Дані результати свідчать, що рівність у доходах є таким же несправедливим актом в умовах співіснування різнопродуктивних індивідів, як і соціальна нерівність. Тому закономірним наслідком в СРСР стала низька ефективність використання ресурсів і критична ситуація з економічним зростанням. Напередодні розвалу СРСР констатувалося, що «... в розрахунку на одиницю кінцевої продукції споживалося в 1,8 раза більше оборотних коштів ...» [8, с. 66]. Фондовіддача складала приблизно 80 % від рівня США [17, с. 176]. На рівний обсяг виробництва для виконання однієї і тієї ж функції витрачалося в 3 – 4 рази більше праці, ніж у США чи то в західноєвропейських країнах [8, с. 66]. Природно, що низький рівень ресурсовикористання так і не дозволив реалізувати наздоганяльний принцип розвитку. Згідно з даними офіційної статистики, ланцюгові темпи зростання валового суспільного продукту в 1986 р. склали 102,9 %, у 1987 р. – 102,9 %, у 1988р. – 102,5 % , у 1989 р. – 102,3 % і у 1990 р. – 97,6 % [6].

Відомо, що у майновій піраміді радянського суспільства нараховувалося близько 86,5 % бідних, 11,2 % – осіб середнього достатку і 2,3 % – заможних [9, с. 4]. Важливою констатацією соціальної структури є й те, що з урахуванням привілеїв та приховуванням доходів від оподаткування розрив між високо- і малозабезпеченим населенням України (коефіцієнт фондів) становив у 1990 р. не менше ніж 20 – 25 разів [12, с. 151]. Проте у країнах із соціальною зорієнтованістю вже на той час діяв стандарт, за яким диференціація між доходами 10 % найбагатших прошарків населення і 10 % найбідніших міг коливатися тільки в межах 6–10 разів [2, с. 192; 4, с. 241].

Реформи в Україні, які були започатковані з набуттям нею незалежності, у принципі, мали б відповідати загальній тенденції пошуку досконаліших і ефективніших форм забезпечення суспільної динаміки. Проте з конституюванням України соціальною державою, її спрямованістю стало не нівелювання надмірної соціальної нерівності, а практично абстрагування від домінантності досягнення соціальності в перетвореннях. Більшість учених і практиків схильні до абстрактного тлумачення соціалізованого суспільства, змістовна сутність якого зводиться до гарантій «...громадянам різного соціально-економічного статусу споживання матеріальних і духовних благ у межах прожиткового мінімуму повністю...» та підтримку у цьому контексті тих, хто ще або вже неспроможний до самозабезпечення потреб [5, с. 50]. Соціальний поступ за такими критеріями за умови формальної динаміки реально набув більшою мірою політичного забарвлення, ніж об'єктивного прогресування.

За даними Державної служби статистики України щодо розподілу населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів, на початку 2012 р. коефіцієнт фондів склав 231, тобто зріс майже у 10 разів порівняно з 1990 р. [6].

Середня заробітна плата дев'яти нижніх децилів не перевищувала у 2011 р. граничну межу у 1 348 грн. за прожиткового мінімуму в 914,08 грн. У пропозиціях до проекту Державного бюджету України на 2014 р. передбачено збільшити середню заробітну плату дев'яти нижніх децилів на 100 грн. Але з урахуванням інфляційних процесів 2012, 2013 і прогнозу на 2014 р. вона складе 1 283 грн. і буде реально меншою за 2011 р. [7]. При цьому, з 01.12.2013 р. прожитковий мінімум затверджено у розмірі 1 176 грн.

Соціальний простір, параметри якого ми прагнемо виокремити у змінах, визначається можливостями джерельної бази, зокрема, темпами зростання валового внутрішнього продукту. Впродовж 2010 – 2012 рр. валовий внутрішній продукт країни порівняно з 2009 р. зріс на 15,0 %, а розмір середньої заробітної плати зменшився на 4,8 %.

Економічне зростання, не пов'язане з надіями на поліпшення рівня життя, є, на наш погляд, соціальним парадоксом. Зростання потрібне, але не для нарощування капіталу окремих осіб, а для розширення доступу до освіти, арені праці, базових медичних послуг, для забезпечення у більшості населення відчуття стійкої зміни на краще добробуту. В контексті цієї ремарки американські вчені Дж. Грейсон і К.О'Делл констатували: «...саме людський капітал, а не заводи, устаткування і виробничі запаси є наріжним каменем...економічного зростання...» [3, с.196]. Важливо при цьому звернути увагу і на таку обставину як демонстрація економічної динаміки не країнами чисто ринкового фундаменталізму, а тими, які задіяли комунітарні мотивації розвитку як його джерельну базу [11]. Із вище зазначеного випливає, що економічне зростання і соціальний розвиток – це одновекторні процеси.

На наше переконання, соціальні зміни у країні могли бути адекватними економічним, якби вся логіка соціальної конверсії економіки будувалася на іншій інституційній основі. Оскільки об'єктом регуляторних дій є соціальна нерівність, то прояв їх суб'єкта пов'язується з різкою зміною добробуту певного прошарку населення. На жаль, кістяк суб'єкта соціального реформування становлять в Україні власники капіталу, а не економічно активне населення. З цього випливає, що соціально-економічний механізм, який використовувався для забезпечення соціальної динаміки, розширював контингент осіб, котрі потребували державної підтримки, і, водночас, збагачуючи незначне коло власників капіталу, посилював соціальну дезінтеграцію.

Виникає запитання: яким чином спосіб привести економіку у відповідність із вимогами сучасності, зорієнтувати її на вирішення нагальних питань соціальної конверсії? Перш за все, реальним кроком у цьому напрямі було б надання соціально-економічній динаміці характеру якогось довільного процесу, а перетворення її на суспільний інститут.

Головний зміст змін, які мали б відбутися у суспільстві, пов'язується з соціальною відповідальністю суб'єктів економіки. Покладання надій соціального характеру в Україні на всіх суб'єктів економіки без винятку викликане тими ж причинами, що й свого часу на Заході. І головна з них – дефіцит ресурсів бюджету на проведення соціалізаційних заходів. За нашими розрахунками, доходи зведеного бюджету у 2012 р. склали тільки 63 % від рівня 1990 р. [6].

Безумовно, сформована на емпіричному матеріалі реальність не вкладається в діючі теоретичні конструкції і практичну спрямованість соціальних змін за умови запровадження соціальної відповідальності суб'єктів економіки. Переорієнтація вітчизняної економіки на посилення соціальної відповідальності її суб'єктів, по суті, є інновацією і, більше того, на наш погляд, соціальною інновацією. Подібна

ідентифікація можливих інституційних новацій із соціальними інноваціями потребує уточнення через відсутність єдиного підходу до їх сутності. Критичний аналіз авторських визначень природи і змісту соціальних інновацій дозволив пов'язати їх із нововведеннями, тобто проектними рішеннями, які потенційно здатні викликати позитивні зміни у будь-якій зі сфер економіки.

Торкнемося більш ґрунтовно до конструкту соціальних інновацій. Немає заперечень тому, що суб'єктом розвитку є індивіди та соціальні спільноти. При цьому вони виступають і об'єктами розвитку. Поєднання в одній особі суб'єкта і об'єкта в кожний конкретний відтинок часу дозволяє суб'єкту поширювати межі своєї системи функціонування і, ставши об'єктом змін, отримати можливість свідомо застосовувати більш результативні організаційні засоби соціалізації інноваційного характеру. Перш за все, той природний процес, у якому функціонує суб'єкт, закономірно з часом наповнюється певними труднощами і протиріччями, які стають сутужними для нього й інших. Як протидію їм суб'єкт займає особливу позицію і прагне здійснити надбудову над ним, тобто сконструювати над природним процесом штучний, спрямований на більш плідні, організуючі основи соціальних відносин.

У найпростішому відтворенні висловленого людська діяльність спрямована на процеси об'єднання й роз'єднання рушійних сил, задіяння потенцій яких у соціально-економічні процеси має альтернативи. Якщо бути до кінця коректним, то суб'єкт вторгнення в неприйнятну для часу реальність своїми діями повинен зберегти асиметричний баланс частин і, більше того, створювати тим самим простір для нарощування продуктивних здатностей складників та зміцнення не тільки соціального цілого, а й системи їх взаємодії з іншими компонентами. У такому випадку соціальні інновації впливають на інституційну структуру, сприяючи появі нових її елементів та удосконаленню і ліквідації існуючих.

Проведені нами дослідження щодо інституційних розривів у тканині соціальної динаміки дали підстави для ствердження про існування проблем неузгодженості між виробництвом і споживанням як вихідним і кінцевим пунктами забезпечення соціальності. Якщо повернутися до суспільних інституцій, які оконтурюють процес досягнення спільних або загальних цілей, можна стверджувати про наявність у суспільстві особливих інституційних установ, пов'язаних із цінностями. Зокрема, якщо торкнутися таких цінностей як прибуток, багатство та доходи, то вони мають конкретне значення й різною мірою домінували й домінують у суспільствах, відомих людству.

У розвиненому суспільстві, а саме таке ми розглядаємо, люди спільно беруть участь у матеріальному виробництві і співвимірно їх участі у ньому розподіляють дохід між собою. Якщо врахувати, що сам розподіл здійснюється за ринкових умов з об'єктивною і неупередженою оцінкою вкладу кожного у виробництво, природно припустити отримання кожним учасником «точного» еквівалента благ у перерахунку на уособленого виробника. Подібне твердження зачіпає всіх без винятку, незалежно від того, в якій формі здійснено вклад, а саме: землі, сировини, капіталу чи то праці. Заробітна плата повинна забезпечити задовільне існування працівників, прибутки – накопичення капіталу для розширеного відтворення, сплата податків і зборів – розвиток і підтримка продуктивних здатностей людини, підтримка непрацюючих через різні об'єктивні обставини. Специфіка соціального у всьому цьому найбільшою мірою відтворюється у мірі зв'язку з умовами і засобами розширеного відтворення як робочої сили, так і засобів виробництва, а також підтримки тих, хто ще або вже не спроможний до самостійного підтримання життєдіяльності.

За характером і змістом змін, які тривали в економіці у 1990 – 2011 рр., її

функціонування підтримувалося дією трьох різнопараметричних за структурою атракторів. Характерною особливістю функціонування економічної системи є її входження в дестабілізаційну фазу за умови домінування однопараметричного атрактора, пов'язаного з підприємницьким доходом, і набуття позитивної динаміки за умови превалювання над ним доходів найманих працівників. Якщо більш детально проникнутися в сутність змін у межах зон дії атракторів, можна передбачити факт зміни механізму управління та якості управлінських впливів.

Проведені нами численні моделювання ситуативних варіантів функціонування й розвитку економіки України впродовж 1990 – 2011 рр. дали підстави для кваліфікації набуття системою позитивів у тенденціях до економічного зростання за умови домінування атрактора «доходи бізнесу» у разі дотримання співвідношення між доходами підприємницьких структур і доходами найманих працівників на рівні $1,15 \div 1,25$. Певною мірою цей результат кореспондується з висновками зарубіжних учених щодо зв'язку нерівності, але унормованої нерівності у доходах з економічним зростанням [14, с.151]. На наш погляд, цей атрактор заслуговує на увагу як методологічна основа опрацювання основ стратегії майбутнього, оскільки емпіричні дані, що відтворюють позитиви тяжіння до нього, характеризуються зростанням інвестування в основні засоби, зниженням частки збиткових підприємств та прийнятною соціальною динамікою. Є підстави висунути гіпотезу, що саме перевищення на чверть доходів бізнесу над доходами працюючих за наймом членів домогосподарств, а останніх на 15 % від доходів зведеного бюджету держави, є тією мірою, яка стабілізує всі процеси у соціально-економічній сфері і сприйматиметься усіма суб'єктами економіки як відносно справедлива.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Жодна система організації суспільства в принципі неспроможна задовольнити всю гаму інтересів соціальних суб'єктів без певного виключення того чи іншого прошарку. І вся історія людського розвитку відтворює постійне прагнення щодо виявлення деструкцій у суспільному ладі і їх усуненні з метою його удосконалення. Тоді виходить, що у разі погляду на історію чи то зміну економічної системи не через призму антагоністичних соціальних конфліктів, а з точки зору логіки формування підвалин добробуту, ефективною інституційною формою розв'язання часових суперечностей між результатами розподілу створеного продукту постає соціальна держава. З часом за зорієнтованості на пом'якшення соціальних нерівностей виділилися дві базові моделі щодо об'єкта соціалізації, а саме: неспроможні до самозабезпечення через різні об'єктивні причини та потенційно активні, які потребують відповідного середовища.

Держава через специфічні інститути має забезпечити включеність людини в суспільство, утримувати в діапазоні прийнятних змін соціалізованість її життєдіяльності в цілому і хоча б у найважливіших нішах соціально-трудової сфери. Але зовсім неправомірно для умов формування соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні покладати питання соціалізації тільки на державу. Всі суб'єкти економіки мають бути – соціально відповідальними. Бізнес, урешті-решт, повинен сприйняти соціальне середовище, в якому здійснюється продуктивна діяльність, як умову власного розвитку. Держава в основі своєї соціальної функції, перш за все, має сприяти ефективній спільній діяльності бізнесу і стейкхолдерів через формування правового поля й, окрім того, забезпечувати добробутну динаміку й надання доступних, відповідно до доходів, суспільних послуг. В умовах переходу до ринкової економіки суттєво змінилася роль найманих працівників у формуванні їх безпосереднього добробуту та добробуту членів їх сімей. Політика зростання цін на товари і послуги ставить досить гостро питання щодо рівня заробітної плати

та соціальних стандартів. Відповідальність окремого працівника реалізується в трудовому процесі як доцільна діяльність багатьох людей.

При цьому розмежування сфер відповідальності держави, найманих працівників і бізнесу в соціалізаційних процесах не може розглядатися раз і назавжди як вирішена справа. Це процес постійного пошуку оптимального співвідношення між ними щодо вкладу і підтримки потенцій функціонування соціальної сфери. І, що б не говорили, роль бізнесу у забезпеченні соціальної динаміки другорядна, тобто підпорядкована державі.

Можна погодитися з тим, що роль держави в соціально орієнтованій економіці має обмежуватись необхідним мінімумом втручання і надалі може навіть, порівняно із сучасними позиціями, послабнути за умови більш-менш свідомої соціально-економічної поведінки суб'єктів господарювання. Мова йде про усвідомлення логіки перебудови всього комплексу економічних відносин на підставі інновування процесу споживання суттєво відмінного від складеного в суспільстві і наукових колах. Маючи експлікаційні тлумачення про варіанти, які вже були реалізовані за роки незалежного господарювання, можна здійснювати імовірнісне прогнозування дрейфу системи в зоні дії того чи іншого атрактора або перехід у зону впливу нового його формату і структури. Обов'язковість названого заходу пояснюється тим, що національна економіка так і не набула соціальної зорієнтованості й сам процес її забезпечення триває досить суперечливо.

Бібліографічні посилання

1. World Commission on Environment and Development. Our common future. – Oxford; New York: Oxford University Press, 1987. – 456 p.
2. **Галушка З. І.** Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети: монографія / З. І. Галушка. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – 408 с.
3. **Грейсон Дж. К. мл.** Американский менеджмент на пороге XXI века / Дж. К. мл. Грейсон, К. О'Делл; Пер. с англ. – М. : Экономика, 1991. – 319 с.
4. **Гусаров Ю. В.** Управление: динамика неравновесности / Ю. В. Гусаров. – М. : ЗАО «Изд.- во «Экономика», 2003. – 382 с.
5. **Дєєва Н. М.** Потенціал соціалізації і його регулювання в економіці: теорія, методологія, перспективи : моногр. / Н. М. Дєєва. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2006. – 444с.
6. Державна служба статистики України [сайт]: статистична інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
7. Пропозиції до проекту Державного бюджету України на 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www: profark.org.ua / uploadfiles/ fckeditor/проект%20](http://www.profark.org.ua/uploadfiles/fckeditor/проект%20).
8. Европа и Россия: опыт экономических преобразований : научное издание / редкол. : В. М. Кудров (отв. ред). [и др.]. – М. : Наука, 1996. – 480 с.
9. **Зайченко А.** Имущественное неравенство / А. Зайченко // Аргументы и факты. – 1989. – № 27. – С. 4.
10. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України, 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Світовий банк [сайт]: статистична інформація. – Режим доступу: www.worldbank.org.
12. Социальная политика : учеб. / Под общ. ред. Н. А. Волгина. – М. :

Экзамен, 2003. – 736 с.

13. **Солнцев С. И.** Общественные классы / С. И. Солнцев. – М. : Астрель, 2008. – 635 с.

14. **Тодаро М.П.** Экономическое развитие : Учеб. / М. П. Тодаро; Пер. с англ. – М. : Экон. ф-т МГУ; ЮНИТИ, 1997. – 667 с.

15. **Tuckett J. D.** A History of the Past and present State of the Labouring Population / J. D. Tuckett; 2 vol. – London : Irish University Press, 1846. – 874 p.

16. Уровень жизни населения: статистическое обозрение // Вопр. статистики. – 2001. – № 6. – С. 3 – 26.

17. **Ханин Г.** Динамика экономического развития СССР : моногр. / Г. Ханин. – Новосибирск, 1991. – 432 с.

18. **Штейн Л. фон.** Учение об управлении и право управления с сравнением литературы и законодательства Франции, Англии и Германии / Л. фон Штейн. – СПб. : А.С. Гиероглифов, 1874. – 674 с.

19. **Stein L. fon.** Der Sozialismus und Communismus des heutigen Frankreichs. Ein Beitrag zur Zeitgeschichte / L. Stein. – Leipzig, 1842. – 399 s.

Надійшла до редколегії 20.11.2013.